

dosar

DADA LA POLIȚIE

În decembrie trecut, am purtat o lungă discuție cu d-l profesor Vasile Robciuc din Moinești despre demersurile pe care le-a întreprins, împreună cu directorul Liceului Teoretic din localitate, d-l Ion D. Pufan, și cu alți colegi pentru înființarea unei societăți culturale „Tristan Tzara”. Cu o asiduitate și o meticulozitate remarcabile, a fost pornită și întreținută o vastă corespondență cu toți cei care ar putea contribui la crearea, într-o primă etapă, a unui fond documentar despre viața și opera celebrului fiu al orașului lor. Reacția la solicitări a fost diferită: eliberați de obsedante probleme care îi acaparează pe cei de la noi, cercetătorii străini s-au arătat mai sensibili la această valoroasă idee. Michel Sanoillet, autor al lucrării de referință „Dada la Paris”, fostă teză de doctorat, director al Centrului Cultural Secolul XX din Nice (Franța), de pildă, s-a declarat „foarte surprins și foarte fericit de inițiativa de a consacra o fundație în amintirea prietenului nostru Tristan Tzara”. La rîndul său, François Chapon, conservator-șef al Bibliotecii literare Jacques Doucet a Universităților din Paris i-a felicitat pe corespondenții săi moineșteni „pentru inițiativa de a-l cinsti în sfîrșit pe Tristan Tzara în locurile sale natale”. Această inițiativă a fost apreciată drept „formidabilă” de Dr. Jochen Poetter, conservator-șef la Staatliche Kunsthalle din Baden-Baden (Germania). Alți cercetători, precum elvețianul Raimund Meyer, autor al introducerii și cronologiei la volumul „Dada in Zürich”, au trimis din lucrările lor și au făcut prețioase recomandări bibliografice. În fine, Christophe Tzara, fiul scriitorului, s-a arătat bucuros că Moineștii a păstrat amintirea tatălui său.

Prin contrast cu aceste expresii ale atașamentului la „o foarte bună idee”, mi-am amintit atitudinea jignitoare, provenită din ignoranță și antisemitism latent, a vechilor autorități județene care au eliminat pînă și numele lui Tristan Tzara din denumirea cenaclului literar local. Speranța noastră e că așa ceva nu se va mai repeta niciodată. Însă pentru ca proiectata societate să existe cu adevărat, e necesară cunoașterea, în primul rînd de către publicul moineștean, a importanței lui Tristan Tzara în istoria avangardei literare a secolului XX. Ca simplă provocare a curiozității, deschidem primul „Dosar” consacrat poetului, cu o „piesă rară” din care, dincolo de incident, se conturează o biografie intelectuală și o atmosferă de epocă. Suspect în 1919 dadaismul a ajuns între timp la o recunoaștere internațională. (C.Cn.)

TRISTAN TZARA
Desen de Hans Bellmer (1946)

venit la hotelul „Seehof”, unde am ajuns pe 20 februarie.

Sînt înscris la Universitate. Înainte de aceasta, am fost la Școala Particulară „Hausmann”, pe Sonneggstrasse, nr. 6, din Zürich. Sînt student la Universitate, dar a trebuit să întrerup studiile din cauza maladiei nervoase, după ce am fost scutit două semestre. Este corect faptul că sînt reprezentantul Dadaismului și activez ca scriitor în acest domeniu, sub pseudonimul „TRISTAN TZARA”. În acest sector lucrez împreună cu doctorul Serner.

Pe Serner îl cunosc de mai mult timp, adică de doi ani: acesta a locuit înaintea mea la Katz, pe Seefeldstrasse, nr. 8, Zürich. În prezent, locuiește la Geneva, adresa sa exactă fiind Chemin des Roches.

Pe domnul Logeais Lucien și pe doamna Jung, împreună cu care am fost arestat astăzi-seară, la ora 7 și un sfert, în cafeneaua „Spelndit”, îi cunosc abia de ieri, înainte de prînz, aproximativ orele 12. La acea oră, numitul Logeais a venit la mine, la hotelul „Seehof” și mi-a cerut adresa doctorului Serner. El îl cunoaște pe doctorul Serner de acum cinci ani, încă din Germania. Adresa mi-a aflat-o de la fosta mea locuință din Katz, din Seefeldstrasse, apoi am indicat acestui domn Logeais adresa domnului Serner din Geneva, pe Chemin des Roches, nr. 2. Logeais m-a întrebat dacă nu doresc să-l vizitez la hotelul „Beatenhof”, unde locuia el. Nu i-am răspuns exact, iar Logeais a plecat după aceea.

După masă, mi-am părăsit locuința, la orele 5 și jumătate și m-am dus să mă plimb pe strada Bahnhof, la frații Kuoni, unde am avut un bilet pentru spectacolul de la „Pfaentheater” de seară. Cînd am coborît de pe Bahnhofstrasse, mi-am amintit de întîlnirea cu Logeais și am ajuns la hotelul „Beatenhof”, unde mi s-a spus că cel căutat se află la cafeneaua „Spelndit”.

M-a orientat în acest sens și l-am întîlnit pe Logeais, împreună cu numita persoană de sex femeiesc. Aceasta mi-a povestit apoi că a călătorit, împreună cu Lo-

geais, timp de opt zile, prin Tirol și că ar avea de gînd să plece și la Geneva, dar că le-ar lipsi banii necesari. Încă nu consumasem nimic din fața mea, cînd a venit poliția și m-a arestat. Faptul că Logeais a încercat să ia legătura cu doctorul Serner mi-l explic prin aceea că însoțitoarea lui Logeais a vrut să-l viziteze pe doctorul Serner, o veche cunoștință de-a ei.

Întîlnirea de la „Beatenhof” mi-am dorit-o pentru a cunoaște situația din Germania și a mă orienta, în special, deoarece am auzit, din diferite părți, că acolo ar fi foamete și lipsă de locuințe. Totuși, nu am reușit să discut această problemă cu Logeais. Că Logeais ar fi fost în Germania, mi-a spus-o el cînd a venit la mine, la hotelul „Seehof”. Dacă femeia este bolnavă, nu știu. Am dedus asta doar din contractele nervoase ale gurii ei. Și eu am fost în tratament pentru maladie nervoasă, la doctorul Strasser, de pe Steinwiesstrasse, nr. 7, din Zürich. Iau cunoștință de faptul că, în după-amiaza aceasta am fost predat judecătorului de instrucție, doctorul Bickel.

Semnătura arestatului,
Samuel Rosenstock

3.
Către judecătorul de instrucție, Dr. Bickel, Zürich, 30 septembrie 1919.

Declarație cu privire la percheziționarea camerei lui Samueli Rosenstock.

Conform însărcinării primite azi-dimineață, ora 11 și 40, de către detectivul Kündig și subsemnatul, pentru a descinde la Rosenstock Samueli, din Moinești, Roma, România, avînd studii filologice, născut în 1896 și domiciliat la hotelul „Seehof”, de pe strada Schifflande, nr. 23, Zürich 1, în prezența hotelierului Bauer, am efectuat percheziția camerei. În încăperea era o mare dezordine, se găseau cărți, manuscrise, reviste, ziare și scrisori, toate așezate de-a valma.

Noi am văzut, imediat, că posesorul camerei exercită profesia de scriitor. Din lectura corespondenței sale a rezultat că Rosenstock Samueli scoate, sub pseudonimul său de scriitor, „Tristan

Tzara”, revista „Dada”.
Ce se urmărește de fapt cu această revistă? Nu-mi este clar. Se pare a fi un fel de revistă artistică. Ceea ce se poate constata din corespondența scrisă în germană, este că Rosenstock nu se ocupă de nici un fel de politică. Nu s-a putut parcurge toată corespondența, cea mai mare parte fiind în limba franceză, dar am văzut că și aceasta are un caracter comercial. Ceea ce pentru noi părea important a fost confiscat și apoi citit. Nu s-a găsit nimic ce poate servi cauzei în cercetare.

Hotelierul Bauer ne-a indicat că Rosenstock Samueli pleacă, din cînd în cînd, în călătorii, așa încît a lipsit o lună, vreme îndelungată, fiind plecat, probabil, la Geneva și Lausanne. Nu s-a constatat că Rosenstock Samueli ar fi primit anumite vizite.

Arhiva de Stat din Berna.

Starea lucrurilor (Constatare)

Rosenstock Samueli a fost arestat, intrucît a existat bănuiala sigură că ar fi sprijinit unele acțiuni revoluționare, alături de Logeais Lucien, împreună cu care a fost arestată și Jung Margot (sex femeiesc), născută Hader și de care a fost vizitat și rugat să fie conducător în aceste împrejurări necunoscute.

El a răspuns la întrebările mele despre felul în care a ajuns la acești oameni: că aceste persoane au fost întîlnite, pe strada Seefeld, de un oarecare medic Jessen?? sau ceva asemănător și apoi ar fi fost trimise la el, deoarece ar fi cunoscut adresa acestuia. Eu nu mi-am notat numele doctorului și l-am uitat.

După spusele lui Logeais, acești oameni au venit, pentru prima dată la Zürich, în cafeneaua „Spelndit” și nu au mai fost văzuți mai înainte. Rosenstock Samueli a fost arestat, pentru că purta la dînsul cheia de la cameră, ceea ce nu se obișnuiește acolo. El avea multe cărți de vizită pe numele „Tristan Tzara” și un bilet de intrare la sala de lectură (tot pe acest nume) și a răspuns la întrebarea dacă acesta ar fi numele său de scriitor.

Traducere de Vasile ROBCIUC și Carol BRITZ

RAPORT DE ARESTARE

1.

Poliția orașului Zürich.

Motivul arestării: Suspect de practici subversive. **Numele:** Rosenstock Samueli, alias Tristan Tzara, născut la 16 aprilie 1896, la Moinești, Roma, România.

Starea civilă: necăsătorit. **Copii** —

Domiciliul: hotel „Seehof”, strada Schifflande, 28, Zürich, 1.

Profesia: studii filologice.

La 29 septembrie 1919, după-amiază, ora 7 și 40, în localul de la parterul cafenelei „Spelndit”, de pe strada „Beaten”, este arestat și dus, sub pază, la Secția de Poliție nr. 1.

Starea sănătății: —

Acte: Una dovadă pentru un pașaport, datată din Berna, 24 decembrie 1918 — 6 ianuarie 1919 și valabil pînă la 6 ianuarie 1920.

Bani: 247 de franci și 60 de centime, 9 cărți poștale a zece centime bucata, o marcă și zece centime, 195 de centime mărci italiene.

Efecte ale arestatului: un port-vizit cu diferite hirtii, un port-moneu, un baston, o cheie de la camera 10, din hotelul „Seehof”, un act de amanetare la Banca locală din Zürich pentru un ceas de aur și un lăntișor. Numărul actului: 56047. Numărul ceasului: 195327.

Semnătura celui care a efectuat arestarea, [indescifrabilă].

Unde și cînd a fost arestat sau eventual eliberat: arestat pînă la 30 septembrie, ora 2 și 20, după-amiază.

Șeful de post, [indescifrabil].

Arhiva de Stat a Bundului Berna.

2.

Zürich, 30 septembrie 1919, înainte de prînz, la orele 11.

PROCES-VERBAL

Poliția de Stat din Zürich

Se înfățișează Rosenstock Samueli, născut la 16 aprilie 1896, la Moinești, România. Vine din București, este fiul lui Phillip și al Emiliei născută Sybalis, necăsătorit, cu studii filologice, cazat la hotelul „Seehof”, fără antecedente penale și declară, în urma întrebărilor:

Am venit, în luna iunie 1914, din București, pentru a studia în Elveția. Părinții mei sînt proprietari la Gioseni, în România. Sînt singurul membru al familiei noastre, aici în Elveția.

La început, am locuit la pensiunea „Altinger”, Raununsterstrasse, 21, unde am stat un an și apoi am venit la pensiunea „Furrer”, Zürichbergstrasse, 19. Între timp, am avut, ctuși, o cameră în Bellerivstrasse și în Daliasstrasse, din Zürich. De la pensiunea „Furrer” am venit la hotelul „Seehof” unde am rămas pînă în luna ianuarie a acestui an și apoi m-am mutat la Katz, în Seefeldstrasse, 35, după care am

poziții singuri în casă și, îndată ce au intrat, i-au cerut „să vadă cărțile”. „Care cărți?”, a întrebat el. „Cărțile legionare”, au răspuns ei. „Nu spun că n-am avut cîndva și cărți politice”, le-a întors-o moșul, „dar, dumneavoastră știți prea bine, casa asta a fost supusă la mai multe controale. N-a mai rămas una”. „Totuși, mamele ai bibliotecă”, au insistat ei. „Am”, le-a

Garafirei că mă invită la Primărie, spre seară. M-am dus. «Dumneata, moșule, ai fost închis», a început maiorul, care era îmbrăcat civil. «Da — i-am răspuns —, am fost condamnat la cinci ani, dar am făcut numai patru ani și șase luni». «Deci mai ești dator șase luni», a socotit el, fără să zîmbească. «Ba, să mă scuzați, imi sînt mie datori alții cu cei patru ani și șase

mîndru —, eu n-am plîns; au plîns însă martorii. Președintele completului de judecată mirosise că treaba nu-i în regulă, și le-a spus: «Ați dat două declarații — una la Securitate și alta la Tribunal —, diferite. Vă atrag atenția că orice mărturie falsă se pedepsește cu închisoare pînă la trei ani. Pe care o susțineți?» Unii dintre ei nu puteau vorbi din cauza lacrimilor. Au chibzuit cîteva minute, apoi au răspuns: «Cum o zice Securitatea (nu cum au zis ei acolo!), așa să fie!» Iar pentru mine Securitatea hotărîse: 5 ani! Imi mulțumesc pentru încurajarea de a scrie, dar nu-mi promite că are s-o facă. Deocamdată, trebuie să-și cimenteze pereții casei, să repare ceva la șură, să îngrijească stupii...

L-am vizat, nu o dată, pe Tata, dar multe din aceste vise își pierdeau coerența la lumina zilei. Cel pe care-l notez aici m-a făcut să mă gîndesc, încă o dată, la singurătatea și tristețea sa dinaintea morții. Stătea, parcă, la capătul celor două morminte (al lui și al Mamei), pe o bancă, în costumul național, fără pălărie, cu coatele înfipte în genunchi, pe gînduri și plîngînd...

Constantin CĂLIN

retro

[1975, IV]. Ca să prefatîmpinăm reproșul lui Anani Mihăescu că n-am scris încă despre Grigore Filimon, un pionier al „băncilor populare” în Bucovina la începutul secolului, asasinat în chip misterios, probabil de potrivnicii acțiunii lui, am orientat convorbirea noastră spre întîmplări mai recente. Născut în 1899, A.M. se ține încă bine și are, în ciuda vîrstei, memoria proaspătă și o mișcare a gîndului deosebit de iute. Pentru mine, el e o „cronică vie a satului”, la care am apelat cînd a trebuit să-i depistez pe unii din cei menționați de Eusebiu Camilar în „Cartea de piatră”. Amator de autenticitate, i-am sugerat să-și povestească în scris viața: o viață neobișnuită pentru un țaran. „Asemenea mărturisiri — am ținut să-l asigur — interesează, iar astăzi nu cred că și-ar mai băga cineva nasul în hîrtiile mamele”. Moș Anani e încă înfricoșat și neîncrezător. Mă oprește, decent, din vorbă, ca să-mi spună că nu-i chiar așa cum cred eu. În urmă cu doi ani s-a oprit la poarta lui o mașină, din care a coborît șeful de post și încă cineva, un necunoscut. S-au

CRONICA ANILOR DEFUNCTI (5)

zis el, și a tras de sub pat o ladă mare, în care, deși au răscolit-o, cei doi n-au găsit nimic suspect. Înainte de această întîmplare, l-a vizitat un alt „domn”. A intrat în ogradă, și-a vîrît mîinile în buzunare, a privit în jur, cam nedumerit. I-a ieșit înainte Garafira, nevastă-sa. „Aici stă Anani Mihăescu?”, a întrebat-o străinul. „Cu cine avem onoarea?”, a vrut să știe gospodina. Atunci s-a recomandat: maiorul Cutare („Iaca, face zîmbind A.M., i-am uitat numele, uita-m-ar și pemine relele!”). „Eu — mi-a precizat după o pauză — nu eram acasă; mersesem la Vale. (Adică în centrul comunei, situat în vale în raport cu satul). Maiorul i-a spus

luni, căci am fost condamnat pe degeaba!”, i-am zis eu. «Cum pe degeaba?», s-a prefăcut el mirat. „Chiar așa, moș Anani, — l-am întrerupt eu, sperînd să aflu un lucru pe care nu l-am discutat niciodată cu dînsul, de ce te-au condamnat?». Întrebarea mea l-a descumpănit: nu-i venea să creadă că într-adevăr nu știu! Era convins că întîmplarea sa e cunoscută în sat de toți, de la mic la mare. I-am amintit că în acei ani urmaam facultatea în Iași. După ce s-a mai dumirit, mi-a relatat „surpriza” pe care a avut-o la 60 de ani, el, om care nu fusese niciodată sancționat, de a fi inculpat pe bază de motive inventate. „La proces — rememorează